

GOGA

Vladimir Jankovski

Skrite želje, nemirna potovanja

Prevedla Namita Subiotto

Prvi del:

SKRITE ŽELJE

Bistra in Martin, 1

Martin pripre oči, da bi še močneje občutil vonj ženske, ki stoji pred njim v dvigalu.

Dvigalo mora prevoziti še štiri nadstropja.

Močno vdihava vonj, ki ga oddaja telo pred njim.

V naslednjem trenutku se vrata dvigala odprejo, ženska živahno izstopi.

Za vedno bo izginila od tod, spremenjena v spomin na možno križanje poti.

Martin ne bo nikoli izvedel, kako ji je ime, s čim se ukvarja, kaj so njene obsesije.

To je Anastasija Dimeska, triinštiridesetletna farmaceutka. Svojega dela nima preveč rada. Je mlajša sestra v družini zdravnikov. Kot najstnica je bila naskrivaj obsedena z najbolj odbijajočimi otroki v naselju. Zadnja tri leta živi z Aleksom, nepremičninskim agentom in nogometnim fanatikom. Anastasija nima ničesar rada na fanatičen način. Ima se za osebo, ki zna dobro določiti mero. To je res. V mislih pogosto odgovarja na zamišljene intervjuje. Zdi se ji škoda, da ne more živeti več različnih življenj hkrati. Želi si, da bi si zjutraj izbrala svoje življenje, tako kot si ljudje izberejo obleko, ki jo bodo ta dan nosili. Ko je pred ogledalom, uživa v obrazu, ki jo gleda.

Pavel, 1

Pavel sedi na kovinskem sedežu in prebira imena mest na zaslonu. Na sedežu nasproti njega sedi neka Azijka, ki bulji v svojo tablico in skrola. Njena prijateljica ali samo sopotnica ob njej pozorno opazuje ljudi, ki se prebijajo v čakalnico mimo varnostne kontrole. Osredotočena je na njihove obraze in gibe, opazuje jih, kot bi v njih skušala najti odgovor na vprašanje, ki si ga je nekoč zastavila.

Izobilje trenutka. Tako bi lahko Pavel opisal prizor, v katerem množica ljudi prehaja skozi toplo grlo letališča.

Pavel ni človek, ki bi lahko svoj pogled zadržal na enem mestu. Površno si ogleduje ljudi, ki sedijo in večino ma buljijo v svoje telefone, priključene na najpopularnejše družabno omrežje. Zijajo v banalnost tujih življenj.

Letališče je mlin za tisoče človeških eksistenc, ki se bodo v naslednjih nekaj urah zbližale, se prelile skozi skupni lijak, na drugi strani pa se spet razlile na vse strani. Pravi čudež bo, če se bodo katere od teh zgodb, ki se stikajo v tem nekraju s standardiziranimi elementi, ponovno prekrizale. To nekrižanje je bilo za Pavla vedno osvobajajoče.

Nenadoma dekle poleg dekleta s tablico vstane, naredi počasen krog po čakalnici, kar je v takšnih situacijah tipično, in se ustavi pred njim. Končno nekaj netipičnega.

»Oprostite, vas lahko nekaj vprašam?« izgovori v dobri angleščini.

»Da, seveda.« Njegova angleščina je za odtенок bolj ležerna.

»Mi lahko poveste svojo zgodbo?«

»Prosim?«

»Svojo zgodbo. V nekaj stavkih. Največ desetih.«

Pavlov pogled pokaže, da potrebuje dodatno razlago. Neznanka ta pogled razume. Videti je kot oseba, večča razumevanja potreb drugih ljudi. Zato iz notranjega žepa suknjiča izvleče mobilnik, ki naj bi rabil kot snemalna naprava. Vsak njen gib je usklajen z njenimi besedami.

»Ljudje me pogosto prosijo, naj jim pojasnim, kaj pravzaprav želim od njih. Povem jim, da sem rojena na Švedskem in da z veseljem izrabim vsako priložnost za potovanja izven domovine. Na teh potovanjih snemam naključno izbrane ljudi. Če se seveda strinjajo. Snemam jih, kako pripovedujejo kakšno svojo zgodbo. O sebi, o svojih bližnjih, o nečem, kar jih vznemirja. Pred tem morajo povedati še svoje ime in priimek ter mesto, iz katerega prihajajo, nekatere vprašam tudi, koliko so stari ... ampak to ni nujno. To torej počnem – zbiram njihove zgodbe. Bi mi povedali svojo? Bi vas lahko posnela?«

Pavel strmi v azijsko Švedinjo.

Vzljubi ta trenutek, bodi dober do njega, prepusti se mu in ne pričakuj ničesar v zameno.

»Da, ampak pod enim pogojem ...«

»Seveda!«

»Naredil bom, kar želite od mene, ampak v svojem jeziku, v makedonščini. Sem Pavel Firfov iz Skopja v Makedoniji. To je država v Evropi, natančneje v jugovzhodni Evropi, ne vem, če ste kdaj slišali zanjo ali jo obiskali ...«

»Da. Rada imam geografijo. Makedonija – Ohridsko jezero ...«

»Da, tako je ...«

Tedaj glas iz zvočnikov napove vkrcanje na letalo za Istanbul, Pavlov let.

»Greste tudi vi v Istanbul?«

»Ne, v Rim.«

»Se pravi, da imam malo manj kot dve minuti, da vam povem, kar želite?«

Dekle iztegne mobilnik proti Pavlu.

David, 1

David leži na postelji v svoji sobi in opazuje strop, na katerega je njegova mati, še preden se je rodil, naslikala nebo, proti kateremu letijo dekleta v širokih oblekah, namesto rok pa imajo ribje plavuti. Že leta gleda v ta strop, ne da bi ga to dolgočasilo ali prijelo, da bi ga prebarval.

Na oranžni postelji ob njem leži inštrument. Leva roka se nežno dotika polakiranega telesa.

Dvaindvajset let ima in naslednji dan bo eden od najpomembnejših v njegovem življenju – čaka ga koncert, ki bo zaznamoval njegovo prihodnost in prihodnost njegovega inštrumenta.

Bistra in Martin, 2

Mesto živčno biča obraze svojih prebivalcev. To počne z zvoki, ki jih proizvaja, s prizori, ki jih ustvarja, z zrakom, ki so ga ljudje primorani dihati.

Martin se ustavi pred poslovnim središčem in se nastavi močnim udarcem. Dobro jih pozna, lahko bi rekli, da jih je celo vzljubil. Zadnje čase lahko mesto prenaša samo na ta način – preko njegove grobosti.

A v tem trenutku se na Martinovem obrazu pozna samo sled vonja po ženski iz dvigala.

Urška Lovrenc, Novo mesto, Slovenija **Življenjepis v enem stavku, v drugi osebi**

Ti si tista, ki misli, da ima vsak človek v sebi majhnega čudaka, življenje pa začne postajati žalostno, ko temu čudaku vse prevečkrat pustimo, da zaspi.

Bistra in Martin, 3

Bistra odpošlje Excelovo preglednico, ki jo je pripravljala vse jutro, in pogleda proti velikemu pisarniškemu oknu.

Nočni dež je v sodelovanju s prahom na šipo narisal figuro: žensko s petimi glavami.

Vstane s stola, pisarna je prazna, kolegi imajo odmor. Stopi do okna in nasloni obraz na hladno šipo. Njena glava je šesta. Ali pa je ona postala ženska s šestimi glavami.

Mesto spodaj je tiho in muhasto, kot izbirčen ljubimec, ki si še ni čisto na jasnem, kako bi rad zaključil noč.

Bistra s kazalcem napiše stavek na mrzlo telo šipe.

Teža stavka ne bo nikoli nihče prebral.

To je ne moti – ni ženska, ki bi hotela puščati sledi, ki bi si želela, da si jo zapomnijo ali omenjajo.

Luciana Perez, Valencia, Španija

Portretistka

Najboljši fotografski portreti so tisti, ki so do modela nekoliko grobi. Ne dovolijo mu pozirati, da bi se pokazal takšnega, kot si sam želi. Pravi portret se zgodi v trenutku, ko se zabriše obvladana podoba, ki bi jo želeli prikazati drugim, tistim nasproti nas, tistim, ki jim želimo ugajati. Pravi portret mora streti lažnost ... Mislim, da je moje delo prav to – da v svoj fotoaparatus ujamem lažnost v trenutku, ko počni.

Pavel, 2

Poslovni partner, s katerim je zmenjen, ga pričaka na letališču v Istanbulu.

Med vožnjo se Mehmet na široko razgovori o mestu. Tu se je rodil, zato ga tujcem vedno predstavlja z največjim navdušenjem. Zdi se, kot da govori o človeku, o konkretni osebi, ne pa o mestu.

»Rad imam mesta, o katerih lahko govorim kot o ljudeh. Istanbul je eno takih. Ne vem, če me razumete?! Tudi mesta imajo svoje norosti, tako kot ljudje, ampak če jim znaš prisluhniti, so lahko neverjetna. Tudi mesta

znajo biti klepetava ali molččca, tako kot ljudje. Nekatera hočejo kaj skriti, včasih celo svoje bistvo. Skrivne prostore pokažejo le, če si do njih pozoren, če se med vama vzpostavi zaupanje, intimnost. Ali razumete, kaj vam pravim?«

»Pa že ...«

»Mogoče s svojim odnosom do tega mesta pretiravam. O Ankari ne bi mogel nikoli govoriti kot o človeku. Ankara je zame ogromna pošast. Ampak o Skopju bi pa lahko!«

Pavel se obrne. Njegov nasmeh trči v Mehmetov pogled.

»In o kakšnem človeku bi govorili, če bi govorili o Skopju?«

»V tem trenutku kot o jeznem človeku. Zame je Skopje zdaj prav to – zelo jezen človek. Tako rekoč besen!«

Pavel lepi besede poslovnega partnerja na spreminjajoče se podobe, ki jih spremlja skozi šipo.

Če bi ga kdo, ki ga dobro pozna, videl pri pogovoru v pisarni nekaj ur kasneje, bi opazil, da je prisoten samo s telesom. Vse drugo potuje nekje drugje. Ne po Istanbulu, to je jasno. Prej po letališčih, kjer je danes pristajal, verjetno tudi po prizorih, ki so se prilepili na avtomobilske šipe, ko se je vozil proti mestu, zdaj pa se razlivajo po njegovi notranjosti kot voda po gladki površini.

Zvečer iz hotelske sobe opazuje Istanbul, razprostrt pred njim, do koder seže pogled. V nekem trenutku nekdo potrka na vrata.

V sobo vstopi dekle, staro okrog petindvajset let.

V pravilni angleščini ga vpraša, kaj lahko naredi zanj. Pavel ji pojasni, da med njima ne sme biti nikakršnega telesnega stika, on bo sedel na fotelju, ona pa naj hodi po sobi.

»Brez dotikanja, prosim. In premikajte se vse hitreje. Začnite zelo počasi, končajte pa kar se da hitro.«

Ni začudena. Zdi se dovolj izkušena, da je zahteve strank ne presenetijo. Vpraša ga, ali naj se sleče.

»Da. Ampak na hitro. Brez počasnih in senzualnih gibov. Ne zanima me erotičnost slačenja.«

Razume, kaj hoče. V trenutku je gola. Hodi po sobi, sede na delovno mizo, se postavi pred veliko okno in opazuje mesto, sestavljeno iz milijona svetlečih pik, nato spleza na leseno okensko polico, zaradi česar se njeno telo, gledano iz Pavlove perspektive, podaljša.

Pavel sedi na turkiznem fotelju in jo opazuje. Vsake toliko si popravi manšete na beli srajci. Pred njim je hrbtna stran golega telesa, pred njo velemesto.

Zazvoni mobilni telefon.

Sandra.

Ne bo se oglasil.

Dekletovi gibi postanejo hitrejši. V nekem trenutku vse tisto, kar izvaja, spominja na robota, nastavljenega na najvišjo hitrost.

Scarlette Williams in Noah Anderson, Perth, Avstralija Zapuščine

Dolgo se sprehajata po mestu, preden sedeta na klopcu v parku. Včeraj sta pripotovala, zato ima vse, kar vidita, masko novega in privlačnega.

Na sosednji klopci sedi mladenič, ki nima več kot dvajset let, z zaprtimi očmi in obrazom, obrnjenim proti soncu.

»O čem razmišljaš?« vpraša Scarlett.

»O tem, da nam vsak človek, s katerim smo bili, nekaj zapusti,« odgovori Noah.

Scarlette opazuje poteze na obrazu mladeniča na sosednji klopci. V letih, ki bodo sledila, bo poskušala ujeti, ponoviti, na novo narisati ta obraz, ki ga gleda v tem trenutku v brezimnem parku v Oslu.

»In največkrat od kakšne osebe podedujemo kaj, česar nam sploh ni nameravala zapustiti. Jaz sem na primer od Chloe podedoval navado, da vsakič, ko stopim v kopalnico, najprej preverim, ali so pokrovčki na platenki šampona, gela za tuširanje, na tubi zobne paste ... odprti. Vsakič ko je uporabila kopalnico, je pustila za sabo kaj odprtega. In še zdaj, sedem let po tem, ko sva se razšla, to preverjam.«

»Kaj pa bi ti zapustila jaz?« vpraša Scarlett in umakne pogled s sončnega obraza.

»To svojo potrebo, da gledaš obraze, kot bi na njih pisalo nekaj pomembnega o tebi. Ne o njih in o njihovem življenju, ne o tem, kar te obkroža, pač pa samo o tebi. Kot da verjameš, da ti bog pošilja sporočilo preko obrazov drugih ljudi. Sporočilo, ki je namenjeno samo tebi in nikomur drugemu.«

»Všeč mi je. To je dobra zapuščina,« izgovori Scarlett in še sama zapre oči ter se prepusti soncu, da ji pogreje veke.

»Da,« potrdi Noah, »čeprav za to zapuščino, kot za mnoge druge, ki jih pridobimo, najbrž nisi zaslužna samo ti.«

David, 2

Kje se začenja glasba? V brenčanju čmrlja tistega jutra, ko je pri štirih letih kot uročen opazoval insekta, ki je skušal preiti na drugo stran kristalnega dneva? Brenčanje in zale-tavanje v šipo. Izmenično se ponavljata in tako ustvarjata ritem. Za Davida je bila to čista glasba jutra.

V tistem času se je porodila tudi glasba slapa, medtem ko je skrival obraz v mamino široko bombažno obleko. Obleka je imela opojen vonj, katerega poreklo je veliko pozneje odkril na potovanju v južno Francijo. Ko se je zna-šel v tistem vijoličnem polju, je s premikanjem prstov po zraku še enkrat odigral glasbo vode, ki je padala z ogromne višine, in s tem ponovno zavohal bombažno obleko v slapu, imenovanem glasba.

Kmalu je odkril, da je glasba povsod, da je vse glasba. Celo brnenje praznoglavih motoristov sredi noči po opus-telem bulvarju.

Ivan Jurić, Varaždin, Hrvaška

Voda in kamen

Imam osem let. Z materjo greva v vodo pri Veliki Dubi v Makarski, medtem ko oče in moja tri leta mlajša sestra

sedita na obali in zidata peščeni grad. To bosta počela, včasih skupaj, včasih vsak zase, še naslednjih trideset let. Ampak to ni pomembno. Z materjo stojiva v plitki vodi, iz katere izvleče lep belkast kamen in me vpraša:

»Ivan, kaj je trdnjše – voda ali kamen?«

»To vprašanje je zelo lahko,« odgovorim s samozavestjo majhnega otroka, prepričanega, da obstaja lahek odgovor na vprašanje, ki mu ga je odrasli postavil z resnim tonom.

»Kamen!«

»A si prepričan?« me vpraša mati.

»Stoprocentno!« odgovorim brez kančka dvoma.

»Prav,« reče mati in pogladi kamen.

Začudeno jo pogledam. Zakaj mi je postavila tako lahko vprašanje?

»Nekateri odgovori imajo dve hitrosti. Eno v sedanjosti in eno v prihodnosti,« reče mati. »Če upoštevamo sedanjost, je tvoj odgovor pravilen. V tem trenutku je voda res bolj krhka kot kamen. Če pa upoštevamo prihodnost, takšno, ki si jo za zdaj težko predstavljamo, na primer čez dva tisoč let, tedaj je voda trdnjša od kamna. A vidiš tisto skalo?«

Prikimam.

»Čez dva tisoč let se bo oblika tiste skale gotovo spremenila. Vztrajnost valov, vode, soli ji bo spremenila obliko. Voda pa bo še naprej to, kar je zdaj – nekaj, kar z lahkoto razprši tudi majhna otroška dlan, obenem pa je močnejše od skale, ki ji zdaj nihče nič ne more.«

David, 3

Star je osem let in prostor, v katerem igra, se mu zdi ogromen. Prevelik za zvoke, ki jih ustvarjata on in njegov inštrument. Jasno vidi, kako potujejo skozi prostor, se lovijo, spotikajo, zaletavajo drug v drugega.

Toda to ga ne moti. Prav nasprotno, če v čem uživa, uživa v ustvarjanju v velikem prostoru pred osredotočenim in strogim obrazom učitelja.

Učitelj je potrpežljiv in pozoren. Na vsako napako se odzove s pogledom, ki je hujši kot katerakoli druga reakcija – povišan glas, vidna ali samo prikrita živčnost. Napeto se trudi, da ne bi ponovil tistega, kar je pri učitelju izzvalo nezadovoljstvo.

Potem ko je pri uri na učiteljevem obrazu videl znake, od katerih so se mu zašibila kolena, nadaljuje z igranjem še sam v »sobi za igranje«. Prsti ga bolijo, mišice so napete, vendar ne odneha. Kak dan je po igranju tako utrujen, da nima niti toliko moči, da bi šel spat v svojo sobo. Naslednji dan ga mati najde spečega na kavču.

To so leta negotovosti. Ne ve se, kakšna bo glasba, ki jo bosta ustvarila on in njegov inštrument. Toda skozi razpoke navora se počasi prebija drobec stisnjenega zadovoljstva. Negotovo leze do roba teritorija, poprej začrtanega samo z mejami želje. Na začetku nedosegljivimi, združitvijo zanosa in discipline pa vseeno uresničljivimi.

Ta osemletni otrok je najsrečnejši, ko začne presenečeno ustvarjati prve zvoke, podobne glasbi, ki jo sliši v glavi.

Penka Galabova, Ruse, Bolgarija

Zgodba o teku

Tečeš, kolikor moreš, vse dokler se ne utrudiš, izčrpaš, crkneš.

To počne Penka vsako jutro, ko ima šolo v popoldanskem turnusu. Odpravi se okrog sedmih, pride do reke in teče ob njej. Dokler se ne utruji, izčrpa, crkne. Potem se komaj privleče do doma, kjer se stušira in obleče za v šolo. Ko ima pouk dopoldne, gre teč malo po 18. uri. Pride do reke, teče. Dokler ni utrujena, izčrpana, crknjena.

Na začetku je bil razlog za tek enostaven. Ko teče, ni doma, ni v svoji sobi in, kar je najpomembnejše, ne gleda svoje matere, kako v kuhinji v nedogled analizira cvetlične motive na prtju. In ne posluša neskončnega menjavanja kanalov v dnevni sobi pod težko roko svojega očeta. Včasih se lahko v kakšnem majhnem stanovanju v enem večeru zgodi tudi nekaj koncev sveta. Ampak tega nihče ne vidi. Zato ker nikogar ne zanimajo.

Leta minevajo in Penka teče.

Svoj devetnajsti rojstni dan proslavlja s Krasimirjem na zadnjih sedežih njegovega golfa, on pa jo vpraša: »Kako bi se najbolje opisala?«

»Kot osebo, ki teče,« mu odgovori brez obotavljanja.

Resnični odgovori so tisti, ki se zlahka ugnezdijo v besede, ne da bi se o njih veliko razmišljalo. Oblečeni so v besede, ukrojene posebej zanje. Tudi takrat, kadar so te besede konfekcija.

Krasimir jo malce nepremišljeno, saj očitno z njenim likom in delom ni najbolje seznanjen, zaprosi, naj mu

pokaže. Ona stopi iz avtomobila, on pa ji lahko sledi samo petdeset metrov, nato mu izgine izpred oči. Čez tri mesece steče tudi iz njegovega življenja. Čeprav bo v njegovih mislih tekla še vsaj deset let.

Teče Penka, teče. Pri dvajsetih živi v Bariju in dela kot sobarica v nekem majhnem hotelu pred bankrotom, pri dvaindvajsetih je pomočnica v kuhinji v Londonu, pri petindvajsetih pa natakarica v Amsterdamu. En teden poskusi delati tudi v rdeči coni, vendar sprevidi, da to ni zanjo. »Preveč bližine drugega telesa. To ni bilo nikoli zame. Vselej sem bila raje nekje drugje.«

V vseh mestih, v katerih živi, intenzivno teče. Nekateri bi rekli, da je tek nekaj, kar se zgodi občasno, med prebujanjem, odhodom v službo, srečanji s prijateljicami in prijatelji, čiščenjem, seksom in nakupovanjem. Nekakšna sprostitev. Penka pa ima drugačno razlago. Zanjso spanje in zbujanje, srečanja z moškimi in nadlegovanja v službi samo uvodi v tek ali njegovi epilogi. Premori v življenju, imenovanem tek. Penka ima rada primerjave, zato pravi: tek je kot reka, vse drugo pa je kot klopce, ljudje, trate, otroški vozički, drevesa na bregu. Življenje, zamišljeno kot dekoracija za tek. Malce čudno življenje, toda pogosto nam takšno začudenje nad življenji drugih služi kot nekakšno ogledalo, v katerem vidimo svoje kot znosnejše.

Penka teče, in bog teka, obseden s sezname ljudi, ki so tekli v čim več mestih, vidi, da se je sedemindvajsetletna Penka na tem seznamu povzpela zelo visoko. Nekega dne pa Penka med preoblačenjem v sobi za osebje na železniški